

Ośrodki recepcyjne dla uchodźców w przestrzeni polskich miast – specyfika wyzwań i kryteriów projektowych

Reception centres for refugees in polish urban space – specific challenges and design criteria

Streszczenie

Współczesnym wyzwaniem dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie środowiska mieszkaniowego staje się tymczasowe zakwaterowanie migrantów. W wyniku eskalacji kryzysu uchodźczego, zwłaszcza po wybuchu wojny w Ukrainie w 2022 roku, obserwujemy wzrastające zapotrzebowanie na organizację schronień na masową skalę dla osób dotkniętych kryzysem humanitarnym. Skłania to do identyfikacji wymagań związanych, między innymi, z adaptacją budynków w przestrzeni polskich miast na ośrodki recepcyjne dla uchodźców. Wymagania te wynikają z doświadczeń już funkcjonujących ośrodków, a także analiz międzynarodowych i lokalnych standardów w tym zakresie. Wypracowanie kompleksowego zestawu kryteriów projektowo-przestrzennych w odniesieniu do ośrodków recepcyjnych dla uchodźców w Polsce wydaje się ważne w obliczu pilnej potrzeby opracowania długoterminowej strategii reagowania na kryzys migracyjny. Każde też spojrzeć na planowanie infrastruktury miasta przez pryzmat odporności, zrównowżenia i inkluzywności.

Abstract

The temporary accommodation of migrants is a contemporary challenge for those responsible for shaping the housing environment. As a result of the escalation of the refugee crisis, especially after the outbreak of war in Ukraine in 2022, we observe an increasing demand for the organization of shelters on a massive scale for people affected by the humanitarian crisis. This leads to the identification of requirements related to the adaptation of buildings in the urban space of Polish cities into reception centres for refugees. These requirements are based on the experience of already existing centres, as well as international and local standards in this field. Developing a comprehensive set of design and spatial criteria for refugee reception centres in Poland seems important given the urgent need to develop a long-term strategy for responding to the migration crisis. It also requires urban infrastructure planning to be considered through the lens of resilience, sustainability and inclusivity.

Słowa kluczowe: ośrodki recepcyjne, kryzys humanitarny, czasowe zakwaterowanie, architektura kryzysowa

Keywords: reception centres, humanitarian crisis, temporary accommodation, emergency architecture

WSTĘP

W efekcie wybuchu wojny w Ukrainie w 2022 r. do Polski przybyła większość uchodźców ukraińskich uciekających przed konfliktem zbrojnym. W ciągu 2,5 miesiąca odnotowano przyjazd ponad 3,4 miliona osób – co stanowiło jeden z największych ruchów migracyjnych w naszym regionie od dekad. Uchodźcy korzystali z 8 przejść granicznych, skąd przenosili się przede wszystkim do głównych ośrodków miejskich, w tym do Warszawy, Wrocławia, Krakowa czy Gdańska. Około 90% ogółu stanowiły kobiety i dzieci (w tym dzieci bez opieki), osoby o szczególnych potrzebach, a także osoby starsze (UNHCR, 2022b).

INTRODUCTION

As a result of the outbreak of war in Ukraine in 2022, the majority of Ukrainian refugees fleeing the armed conflict entered Poland. The arrival of more than 3.4 million people was recorded over a period of 2.5 months – one of the largest migration flows in our region in decades. New arrivals used eight official border crossing points, from where they moved mainly to main urban centres, including Warsaw, Wrocław, Krakow and Gdańsk. Approximately 90% of them were women and children (including unaccompanied children), persons with special needs, as well as

*Aleksandra KARPIŃSKA, mgr inż. arch., Wydział Architektury, Politechnika Gdańska / Aleksandra KARPIŃSKA, M.Sc. Eng. Arch., Faculty of Architecture, Gdańsk University of Technology, <https://orcid.org/0000-0001-6645-0408>, e-mail: aleksandra.karpinska@pg.edu.pl

**Robert IDEM, dr hab. inż. arch., Wydział Architektury, Politechnika Gdańska / Robert IDEM, PhD Eng. arch., Faculty of Architecture, Gdańsk University of Technology, <https://orcid.org/0000-0002-0199-9106>, e-mail: robert.idem@pg.edu.pl

Copyright: © 2024 Karpińska, Idem. This is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>).

Z początku większość podróżujących (do 80-90%) posiadała niezbędne środki na przeżycie, a wiele osób nawiązywało kontakt z przyjaciółmi i krewnymi, kontynuując podróż do dalszych miast europejskich. Pozostałe 10-20% oczekiwało na zorganizowany transport do pobliskich ośrodków recepcyjnych, a następnie do miejsc zakwaterowania w miastach. Po kilku dniach proporcje uległy zmianie, a liczba osób pozbawionych środków finansowych i kontaktów zauważalnie wzrosła (CARE International, 2022). W tej sytuacji zaistniała pilna potrzeba ich zakwaterowania – zapewnienia możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb, ochrony i bezpieczeństwa oraz czasu na adaptację do nowej sytuacji. Ta masowa migracja uchodźców przewartościowała problemy zamieszkania i zakwaterowania, stając się wyzwaniem również w sferze przestrzenno-projektowej. Dotychczas plany awaryjne i zarządzania kryzysowego dotyczące tymczasowych form schronienia kojarzone były przede wszystkim z klęskami żywiołowymi (UNHCR, IOM, 2010). Zarówno w takich przypadkach, jak i w sytuacji masowej migracji kluczowe okazuje się rozpoznanie możliwości zorganizowania w tkance miejskiej ośrodków zakwaterowania zbiorowego – zapewnienia **natychmiastowego schronienia** (za: Ban et al., 2023) i bezpieczeństwa ludziom dotkniętym kryzysem. Ośrodki te, mimo że nie stanowią stałego zamieszkania, powinny spełniać odpowiednie kryteria czasowego zakwaterowania. Mają one też wpływ na miasto i jego mieszkańców.

CEL, ZAKRES I METODY BADAŃ

Celem badań jest określenie specyfiki wyzwań i kryteriów projektowych dotyczących ośrodków recepcyjnych dla uchodźców w Polsce. Ze względu na specyfikę problemu, zakres czasowy badań obejmuje przede wszystkim okres ostatnich kilku lat. W celu zidentyfikowania kontekstu problemu, terminologii i typologii schronień dokonano przeglądu literatury oraz elektronicznych baz danych: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Operational Data Portal (<https://data.unhcr.org>), United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) ReliefWeb (reliefweb.int). Następnie na podstawie studium przypadków (realizacji) opisano problematykę przestrzenną ośrodków recepcyjnych dla uchodźców w Polsce i wyzwania z tym związane. W kolejnym kroku na podstawie wytycznych międzynarodowych i lokalnych dokonano przeglądu standardów dotyczących ośrodków recepcyjnych i opracowano ich syntezę, formułując zbiorcze kryteria projektowe.

RODZAJE TYMCZASOWEGO ZAKWATEROWANIA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH

Tymczasowe zakwaterowanie można rozważać z różnych perspektyw – planowania, zarządzania lub czasu przebywania w nim ludzi. Kluczowe w rozważaniach nad tymczasowym zakwaterowaniem jest pojęcie schronienia. Zgodnie z definicją Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców (UNHCR) schronienie to zbudowana przestrzeń mieszkalna zapewniająca bezpieczne i zdrowe warunki do życia z poszanowaniem prywatności i godności. To miejsce, które umożliwia korzystanie z ochrony, dostępu do przestrzeni do życia i przechowywania rzeczy, a także prywatności, komfortu

older people (UNHCR, 2022b). Initially, the majority (up to 80–90%) were relatively well-resourced, many meeting friends and relatives, continuing their journey to other European cities. The remaining 10–20% awaited organised transport to nearby reception centres and then to accommodation in cities. After a few days, the proportions changed, and the number of people deprived of financial means and contacts increased noticeably (CARE International, 2022). Faced with this situation, there was an urgent need for their accommodation – to meet their essential needs, protection, and security, and time to adapt to the new situation. This mass migration of refugees re-evaluated housing and accommodation issues, also becoming a challenge in the spatial-design context. So far, contingency and crisis management plans for temporary forms of shelter have been associated primarily with natural disasters (UNHCR, IOM, 2010). In such cases, as well as in the case of mass migration, it is crucial to recognise the possibility of organising collective accommodation in the urban fabric – providing emergency shelter (Ban et al., 2023) and safety for people affected by the crisis. Although these centres are not permanent housing, they should meet appropriate criteria for temporary accommodation. They also have an impact on the city and its inhabitants.

AIM, SCOPE AND RESEARCH METHODS

The aim of the research is to determine the specificity of challenges and design criteria regarding reception centres for refugees in Poland. Due to the specific nature of the problem, the time span of the research mainly covers the last few years. To identify the context of the problem, terminology, and typology of shelters, there was conducted a review of literature and electronic databases: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Operational Data Portal (<https://data.unhcr.org>), United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) ReliefWeb (reliefweb.int). Then, based on cases (projects), the spatial issues of reception centres for refugees in Poland and related challenges were described. Subsequently, based on international and local guidelines, the standards for reception centres were reviewed and a synthesis was developed, to formulate summary design criteria.

TYPES OF TEMPORARY ACCOMMODATION IN CRISIS SITUATIONS

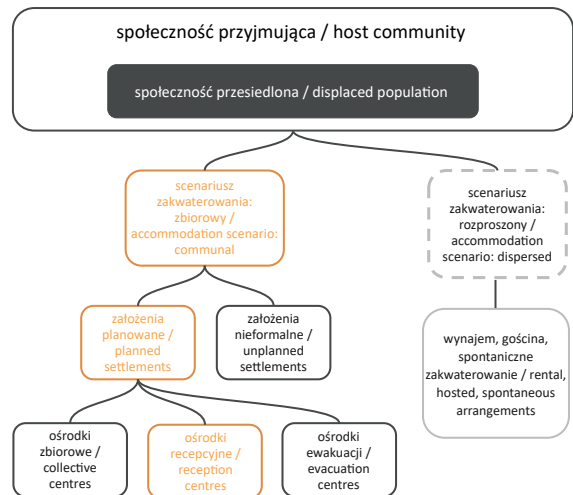
Temporary accommodation can be considered from a number of perspectives – planning, management, or the time people spend there. A key consideration in temporary accommodation is the concept of shelter. As defined by the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), shelter is a habitable, covered living space that provides a safe and healthy living environment with respect for privacy and dignity. It is a place that provides access to protection, living space and storage for belongings, as well as privacy, comfort and emotional support. Proposed shelter solutions should be adapted to the local context, climate, cultural practices, local skills and available building materials (UNHCR, 2024).

i wsparcia emocjonalnego. Proponowane rozwiązania dotyczące schronienia powinny być dostosowane do lokalnego kontekstu, klimatu, praktyk kulturowych, lokalnych umiejętności oraz dostępnych materiałów budowlanych (UNHCR, 2024).

Jedną z typologii schronień prezentuje podręcznik *Minimalne Standardy Zarządzania Obozami* opracowany przez Klaster Koordynacji Obozów i Zarządzania Obozami (CCCM) i Międzynarodową Organizację ds. Migracji (IOM), działające w strukturach ONZ (il. 1). Zgodnie z nim w sytuacji kryzysowej możliwe są dwa podstawowe scenariusze dotyczące przesiedleń: rozproszone i zbiorowe. Do rozproszonych zalicza się wynajem, gościnę lub spontaniczne zakwaterowanie; do zbiorowych – ośrodki zbiorowe, założenia planowane lub nieplanowane (CCCM Cluster, IOM, 2021).

Aby lepiej rozpoznać podobieństwa i różnice pomiędzy różnymi formami tymczasowego zakwaterowania w sytuacjach kryzysowych, warto przytoczyć tu definicje kilku podstawowych pojęć, takich jak założenia planowane i nieplanowane, ośrodki zbiorowe, kryzysowe ośrodki ewakuacyjne i ośrodki recepcyjne:

- założenia planowane (*planned settlement*) – to założenia projektowane dla przesiedleńców, gdzie przestrzeń jest planowana i zarządzana, a infrastruktura, udogodnienia i usługi są dostępne, np. oficjalne ośrodki zarządzane przez rządy, ONZ, NGO-sy; mogą obejmować ośrodki tranzytowe lub recepcyjne, a także miejsca zbiórki do ewakuacji (Sphere Association, 2018, s. 279);
- założenia nieplanowane (*unplanned settlement*) – to nieformalne obozy przesiedleńców samodzielnie osiedlających się w miastach lub na obszarach wiejskich; są zwykle czasowo niezależne od pomocy zewnętrznej i mogą istnieć bez zewnętrznego lub formalnego wsparcia humanitarnego; zlokalizowane często na gruntach prywatnych, charakteryzują się ograniczoną współpracą lub brakiem współpracy z lokalną społecznością czy właścicielami gruntów (CCCM Cluster, IOM, 2021, s. 6);
- ośrodki zbiorowe (*collective centers*) – to istniejące obiekty lub struktury przestrzenne służące jako otwarta przestrzeń, w której uchodźcy znajdują zakwaterowanie na okres średnioterminowy (do 3 miesięcy), na przykład w szkołach, fabrykach, koszarach, domach kultury, salach gimnastycznych, hotelach, magazynach itp. Uchodźcy współdzielą część sypialną i mieszkálną, a usługi (jak wsparcie, ochrona czy opieka zdrowotna) są zapewnione. Ośrodkami takimi zarządzają władze lokalne, organizacje pozarządowe i podmioty prywatne (Sphere Association, 2018 s. 279; UNHCR, 2023);
- kryzysowe ośrodki ewakuacyjne (*emergency evacuation centers*) są zakładane w celu zapewnienia odpowiedniego tymczasowego schronienia dla osób uciekających przed określonym i nagłym zagrożeniem, takim jak klęski żywiołowe (np. cyklony, pożary czy powódzie); często wykorzystuje się do tego szkoły, hale sportowe, obiekty kultu religijnego lub użyteczności publicznej; powinny być przygotowane i planowane z wyprzedzeniem przed wystąpieniem katastrof (jeśli to możliwe), i muszą zapewnić dostępne

Il.1. Schemat form zakwaterowania uchodźców, opracowanie: Aleksandra Karpińska

Ill. 1. Scheme of forms of accommodation for refugees, by Aleksandra Karpińska

A typology of shelters is presented in the Minimum Standards for Camp Management developed by the UN Cluster on Camp Coordination and Camp Management (CCCM) and the International Organization for Migration (IOM) (Ill. 1). According to the manual, there are two basic relocation scenarios in a crisis situation: dispersed and collective. In the dispersed scenario there are rental, hosted or spontaneous arrangements. Communal depicts: collective accommodation, planned settlement, unplanned settlements (CCCM Cluster, IOM, 2021).

To better understand the similarities and differences between the various forms of temporary accommodation in emergencies, it is worth quoting the definitions of the basic concepts, such as planned and unplanned settlements, collective centres, emergency evacuation centres, and reception centres:

- *planned settlement* – a purpose-built settlement for displaced people where the site layout is planned and managed, and where infrastructure, facilities and services are available, e.g., formal settlements managed by government, UN, NGOs; may include transit or reception centres or evacuation sites (Sphere Association, 2018, p. 279);
- *unplanned settlement* – are informal camps of displaced groups settling on their own in urban or rural areas; are typically independent of assistance for some time and may exist without receiving any external or formal humanitarian support; often situated on privately owned land they are characterised by limited or no negotiations with the local population or private owners over use or access (CCCM Cluster, IOM, 2021, p. 6);
- *collective centres* – pre-existing facility or structure served as an open space where refugees find accommodation on a mid-term basis (up to 3 months), e.g.. schools, factories, barracks, community centres, gymnasiums, hotels,

schronienie, lub być przygotowane do umożliwienia rozsądnego zakwaterowania. Władze powinny planować liczbę osób na noc, uwzględniając przewidywany napływ ludności (CCCM Cluster, IOM, 2021, s. 7);

- ośrodki recepcyjne (*reception centers*) – to forma zakwaterowania zbiorowego, potrzebna na początku sytuacji kryzysowej (jako tymczasowe zakwaterowanie przed przeniesieniem ludzi do odpowiedniego, bezpiecznego miejsca średnio- lub długoterminowego) lub na jej końcu (jako punkt przygotowawczy do powrotu); są zazwyczaj rozwiązaniem krótkoterminowym (powinny zapewniać schronienie przez 24-48 godz.) (CCCM Cluster, IOM, 2021, s. 6).

Jako ośrodki recepcyjne mogą być wykorzystywane różnorodne obiekty użyteczności publicznej (obiekty sportowe, szkoły, ratusze, obiekty biurowe), a także hotele, magazyny czy niedokończone lub wyłączone z użytkowania budynki. Zgodnie z zaleceniami UNHCR takie obiekty powinny być traktowane jako krótkoterminowe miejsca zakwaterowania, dając czas na zapewnienie bardziej adekwatnych schronień. Okres użytkowania tych ośrodków jest zróżnicowany i zależy m.in. od planowanego czasu ich powrotu do pierwotnego przeznaczenia. Choć ośrodki recepcyjne posiadają niewątpliwe zalety (natychmiastowa dostępność, przyjmowanie uchodźców bez zakłócania życia lokalnej społeczności), towarzyszą im jednak pewne wady (szybkie przepełnienie, przeciążenie usług, brak prywatności, ryzyko związane z ochroną, brak elastyczności i potencjalne problemy środowiskowe związane z zarządzaniem systemami wodno-sanitarnym i odpadami). Konieczne jest zatem zrównoważone zarządzanie takimi obiektami i uwzględnienie specyfiki każdego ośrodka, aby ograniczyć potencjalne negatywne skutki dla zakwaterowanych oraz otoczenia (UNHCR, 2024).

Poza wytycznymi organizacji międzynarodowych istnieją badania naukowe dotyczące planowania i projektowania infrastruktury krytycznej w miastach, zwłaszcza na obszarach zagrożonych klęskami żywiołowymi (np. Wei et al., 2020; Trivedi, Singh, 2017). Skupiają się one głównie na projektowaniu struktur przestrzennych dla uchodźców i ich lokalizacji, często wykorzystując systemy GIS do analiz przestrzennych (np. Melgarejo i Lakes, 2014). Jednak wydają się one niewystarczające w kontekście nagłego i masowego napływu uchodźców, z jakim mieliśmy do czynienia w naszym kraju w ostatnich latach. Tematyka jest wyzwaniem dla badań interdyscyplinarnych (obejmujących zarządzanie kryzysowe, geografię społeczną, socjologię, urbanistykę, architekturę czy zdrowie publiczne). Konieczne jest dostosowanie wymagań do lokalnego kontekstu, chociażby ze względu na wymogi prawa miejscowego czy warunków klimatycznych (por. Milert et al., 2022; Maciejewska et al., 2023; Wilk, 2023). Ich uzupełnieniem jest niniejsze badanie dotyczące analizy kryteriów projektowych konkretnie dla ośrodków recepcyjnych, które powstało na bazie doświadczeń, z jakimi mieliśmy do czynienia po wybuchu wojny w Ukrainie. Wybór ośrodków recepcyjnych wynika ze specyfiki polskich uwarunkowań (większość zakwaterowania odbyła się w sposób rozproszony – uchodźcy zostali przyjęci do polskich domów, co świadczy o bezprecedensowej mobilizacji społecznej), a ośrodki recepcyjne stanowią *novum* w kategoriach myślenia o masowym zakwaterowaniu.

warehouses, etc. Refugees share sleeping and living areas and services such as support, protection and healthcare are provided. The centres are managed by authorities (municipality, voivodships), as well as NGO and private entities (Sphere Association, 2018 p. 279; UNHCR, 2023);

- *emergency evacuation centres* – they are set up to provide appropriate temporary shelter for persons fleeing a specific and immediate threat, such as natural hazards (e.g., cyclones, fires and flooding); schools, sports arenas and religious or civic buildings are often used; they should be prepared and planned for in advance of disaster events (if possible) and they need to ensure accessible shelter or keep preparation for reasonable accommodation. Central authorities need to plan for the number of people per night, along with the estimated population flow (CCCM Cluster, IOM, 2021, p. 7);
- *reception centres* – a form of collective accommodation needed at the start of an emergency (as temporary accommodation before people are transferred to a suitable, safe, mid- or long-term location), or at the end of an operation (as a staging point of return); they are usually short term (they should provide shelter for 24–48 hours) (CCCM Cluster, IOM, 2021, p. 6).

Various public facilities (such as sports facilities, schools, town halls, office buildings), as well as hotels, warehouses or unfinished or decommissioned buildings can be utilised as reception centres. According to UNHCR recommendations, such facilities should be treated as short-term accommodation, allowing time to provide more adequate shelter. The duration of use of these centres varies and depends, among other factors, on the planned time for their return to their original purpose. Although reception centres have undeniable advantages (immediate availability, reception of refugees without disrupting the life of the local community), they also have certain disadvantages (rapid overcrowding, overburdening of services, lack of privacy, security risks, lack of flexibility and potential environmental problems related to the management of water and sanitation systems and waste). It is therefore necessary to manage such facilities in a balanced manner, taking into account the specific characteristics of each centre, in order to minimise potential negative impacts on residents and the surrounding environment (UNHCR, 2024).

Apart from the guidelines of international organizations, there exist scientific studies regarding the planning and design of critical infrastructure in cities, especially in disaster-prone areas (e.g., Wei et al., 2020; Trivedi and Singh, 2017). They mainly focus on designing spatial structures for refugees and their locations, often utilising GIS systems for spatial analysis (e.g., Melgarejo and Lakes, 2014). However, they seem inadequate in the context of sudden and massive influxes of refugees, such as those experienced in our country in recent years. The issue is a challenge for interdisciplinary research (including crisis management, social geography, sociology, urban planning, architecture and public health). It is necessary to adapt

OŚRODKI RECEPCYJNE DLA UCHODźCÓW W POLSCE PO WYBUCHU WOJNY W UKRAINIE

W momencie powstawania pierwszych ośrodków recepcyjnych w Polsce nie obowiązywała jeszcze ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy (Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, 2022). Konieczne było elastyczne stosowanie procedur prawno-administracyjnych, a często ze względu na brak odpowiednich procedur, decyzje podejmowane były *ad hoc* (Błaszczuk et al., 2024, s. 198-199). Po tym jak Polska wdrożyła środki polityczne mające na celu ochronę i włączenie uchodźców do społeczności przyjmujących, znaczną część wysiłków przejęły na siebie władze lokalne. Agendy ONZ, organizacje pozarządowe oraz sami obywatele uzupełniali i wzmacniali działania władz i organizacji społecznych (UNHCR, 2022a). Przykład takiej współpracy opisuje m.in. dokument *The Regional Refugee Response Plan* (RRP), zaprezentowany w Genewie 27 kwietnia 2022 r. i realizowany przez 87 partnerów (46% krajowych) we wszystkich 16 województwach (UNHCR, 2022b).

Sytuację ośrodków recepcyjnych w Polsce prześledzić można na podstawie analizy 19 wybranych przykładów z literatury przedmiotu (np. Ban et al., 2023; Milert et al.; Błaszczuk et al., 2024), archiwalnej prasy i mediów społecznościowych (tab. 1). Lokalizowane były one w miastach o różnej skali (w analizie uwzględniono: Chelm, Chęciny, Hrubieszów, Kraków, Lublin, Poznań, Przemyśl, Suwałki, Szczecin, Warszawę i Wrocław). Ośrodki recepcyjne powstawały głównie w tymczasowo adaptowanych obiektach użyteczności publicznej (okresowo wyłączano funkcję podstawową obiektu – jak hale sportowe, hale targowe *expo*, przestrzenie galerii sztuki, przestrzenie dworców) oraz w budynkach, które były na stałe wyłączone z użytku (obiekty po dawnych supermarketach czy obiekty biurowe). Dodatkowo w mniejszych polskich ośrodkach rekreacyjnych, ze względu na trwającą pandemię Covid-19, wiele pustych w 2022 roku hoteli, pensjonatów, sanatoriów stanowiło tymczasowe zakwaterowanie dla uchodźców z Ukrainy, a w niektórych pozostają oni do dzisiaj.

Aby lepiej zobrazować problematykę przestrzenno-projektową tych ośrodków recepcyjnych i wyzwania z tym związane, warto przeanalizować proces adaptacji budynków, organizację przestrzeni wewnętrznej (w tym miejsc noclegowych) oraz infrastrukturę uzupełniającą.

Proces adaptacji budynków. Tymczasowe ośrodki recepcyjne, nazywane centrami lub punktami pomocy humanitarnej dla uchodźców, powstawały głównie w ostatnich dniach lutego i na początku marca 2022 roku. Proces powstawania odbywał się w bardzo szybkim tempie (1-4 dni), w zależności od skali i wyposażenia. Ośrodki działały zazwyczaj przez kilka miesięcy od napływu pierwszej fali uchodźców. Szczyt fali przypadł na drugi tydzień wojny, kiedy dziennie przybywało do Polski 100 tysięcy osób; w drugiej połowie marca odnotowano około 20-30 tysięcy przekroczeń granicy dziennie (Błaszczuk et al., 2024, s. 192). Na 19 analizowanych przypadków, 12 punktów recepcyjnych zorganizowano w halach sportowych (na ten czas odwołano wszystkie wydarzenia, zawieszając ich działanie), 3 ośrodki powstały w halach targowych *expo* (gdzie skala przedsięwzięcia była największa),

the requirements to the local context, taking into account local legal requirements and climatic conditions (cf. Milert et al., 2022; Maciejewska et al., 2023; Wilk, 2023). This study complements them by analysing design criteria specifically for reception centres, based on the experience following the outbreak of war in Ukraine. The choice of reception centres stems from the specificity of the Polish situation (most of the accommodation was provided in a dispersed manner – the refugees were accommodated in Polish homes, indicating an unprecedented social mobilisation), and reception centres represent a novelty in terms of thinking about mass accommodation.

RECEPTION CENTRES FOR REFUGEES IN POLAND AFTER THE OUTBREAK OF WAR IN UKRAINE

At the time the first reception centres were established in Poland, the law on assistance to Ukrainian citizens (Ustawa z dnia 12 marca, 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, 2022) was not yet in force. The flexible application of legal-administrative procedures was necessary, and often, due to the lack of appropriate procedures, decisions were made on an *ad hoc* basis (Błaszczuk et al., 2024, pp. 198–199). After Poland implemented political measures aimed at protecting and integrating refugees into host communities, significant efforts were taken over by local authorities. UN agencies, non-governmental organisations, and citizens supplemented and reinforced the actions of governmental and social organisations (UNHCR, 2022a). An example of such cooperation is described, among others, in *The Regional Refugee Response Plan* (RRP) document, presented in Geneva on 27 April 2022, and implemented by 87 partners (46% national) in all 16 voivodeships (UNHCR, 2022b). The situation of reception centres in Poland can be traced through the analysis of 19 selected examples from the literature (e.g., Ban et al., 2023; Milert et al.; Błaszczuk et al., 2024), archival press and social media (tab. 1). They were located in cities of different sizes (the analysis included: Chelm, Chęciny, Hrubieszów, Kraków, Lublin, Poznań, Przemyśl, Suwałki, Szczecin, Warsaw and Wrocław). Reception centres were mainly organised in temporarily adapted public utility facilities (the main function of the facility was temporarily suspended – such as sports halls, exhibition halls, art galleries, railway stations) and in permanently out of use buildings (former supermarkets, office buildings). In addition, in smaller Polish recreational centres, due to the ongoing Covid-19 pandemic, many hotels, guesthouses, sanatoriums empty in 2022 provided temporary accommodation for Ukrainian refugees, and in some they remain to this day.

To better illustrate the spatial-design issues of these reception centres and the challenges they face, it is worth analysing the process of adapting buildings, organising internal spaces (including sleeping accommodations), and additional infrastructure.

The process of building adaptation. Temporary reception centres, referred to as centres or humanitarian/refugee assistance points, were established mainly in late February and early March 2022. The formation

Tabela 1. Zestawienie ośrodków recepcyjnych powstałych w Polsce, opracowanie: Aleksandra Karpińska
Table 1. Overview of reception centres established in Poland, by Aleksandra Karpińska

	miasto/ city	I. m. (tys)/ n.c.(k)	typ budynku/ type of building	lokalizacja/ location	status budynku/ building status	pow./ area	I. miejsc/ n. of places	wnętrze/ interior
1	Chełm	57	hala sportowa/ sports hall	Graniczna 2A, Chełm	aktywny/ active	1248 m2	500 łóżek/beds	ścianki moduł./ partitions
2	Chełm	57	supermarket	Lwowska 24, Chełm	nieaktywny/ inactive	3250 m2	319 modułów/ units	PPS
3	Chęciny	14	hala sportowa/ sports hall	Armii Krajowej 18A, Chęciny	aktywny/ active	x	300 łóżek/beds	x
4	Hrubieszów	17	hala sportowa/ sports hall	Ciesielczuka 2, Hrubieszów	aktywny/ active	x	300 łóżek/beds	x
5	Kraków	803	hala sportowa/ sports hall	Focha 40, Kraków	aktywny/ active	x	170 łóżek/beds	x
6	Kraków	803	biuro/ office building	Kapelanka 54, Kraków	nieaktywny/ inactive	x	350 łóżek/beds	ścianki moduł./ partitions
7	Lublin	331	hala sportowa/ sports hall	Zygmuntowskie 4, Lublin	aktywny/ active	x	x	x
8	Poznań	540	hala sportowa/ sports hall	Wyspiańskiego 33, Poznań	aktywny/ active	plyta główna/ main plate	1000 łóżek/beds	x
9	Poznań	540	centrum kongresowe/ exhibition hall	Głogowska 14, Poznań	aktywny/ active	pawilon 7, 7A	700 łóżek/beds	ścianki moduł./ partitions
10	Przemyśl	56	supermarket	Lwowska 36, Przemyśl	nieaktywny/ inactive	12 000 m2	2000 łóżek/beds	x
11	Suwałki	68	hala sportowa/ sports hall	Wojska Polskiego 2, Suwałki	aktywny/ active	plyta główna/ main plate	200 łóżek/beds	x
12	Szczecin	390	hala sportowa/ sports hall	Wąska, Szczecin	aktywny/ active	plyta główna/ main plate	150 łóżek/beds	x
13	Szczecin	390	hala sportowa/ sports hall	Sowińskiego 7, Szczecin	aktywny/ active	x	180 łóżek/beds	x
14	Warszawa	1 861	hala sportowa/ sports hall	Pileckiego 122, Warszawa	aktywny/ active	plyta główna/ main plate	240 łóżek/beds	x
15	Warszawa	1 861	hala sportowa/ sports hall	Łazienkowska 6A, Warszawa	aktywny/ active	plyta główna/ main plate	500 łóżek/beds	x
16	Warszawa	1 861	centrum kongresowe/ exhibition hall	Modlińska 6D, Warszawa	aktywny/ active	x	> 1000 łóżek/beds	x
17	Nadarzyn	17	centrum kongresowe/ exhibition hall	Nadarzyn Ptak Warsaw Expo	aktywny/ active	150 000 m2	>1000 łóżek/beds	x
18	Wrocław	674	galeria sztuki/ art gallery, dworzec/ railway station	Piłsudskiego 105, Wrocław	aktywny/ active	3 pokoje + galeria/ rooms+gallery	80 łóżek/beds	PPS
19	Wrocław	674	hala sportowa/ sports hall	Wejherowska 34, Wrocław	aktywny/ active	plyta główna/ main plate	350 łóżek/beds	x

I.m. – liczba mieszkańców miasta; PPS – Paper Partition System; ścianki moduł. – modułowe parawany stosowane na targach; pow. – powierzchnia, aktywny – w stanie użytku w trakcie interwencji; nieaktywny – wyłączony z użytku przed interwencją.

n.c. – number of citizens; PPS – Paper Partition System; partitions. – modular walls used during exhibition events; active – operating in the moment of the emergency; inactive – out of service before the emergency

a 2 punkty uruchomiono w nieużywanych halach po byłych supermarketach.

Organizacja przestrzeni wewnętrznej. W adaptowanych tymczasowo przestrzeniach po dawnym supermarkecie w Chełmie wydzielono (il. 2): część wejściową z recepcją i rejestracją, tzw. dzielnice mieszkaniowe – noclegownie, miejsce do odpoczynku dla osób niepotrzebujących noclegu (z krzesłami i telewizorami), punkt informacyjny, jadalnię, część sanitarną z prysznicami i pralnią, plac zabaw z opieką dla dzieci, punkt wydawania produktów pierwszej potrzeby, gabinet lekarza i pielęgniarki, miejsce przyjęć darów, magazyn, zaplecze z biurami wolontariuszy oraz punkt wymeldowania (Ban et al., 2023, s. 33). W Przemyślu w takim samym typie budynku znajdowały się: strefy noclegowe, strefy oczekiwania na transport, strefa wydawania i spożywania posiłków, strefa wydawania środków higienicznych i kosmetycznych, punkt sanitarny, strefa przyjmowania darów, punkt dystrybucji karmy dla zwierząt. Dodatkowo namioty rozłożyła tam Straż Pożarna – do dyspozycji było zaplecze sanitarne, gastronomiczne, medyczne, opieka psychologiczna, pomoc prawna, punkty wsparcia doraźnego czy punkty dla matek z dziećmi. W adaptowanych halach sportowych w przestrzeni noclegowej organizowano w zależności od wielkości od 120 do 1000 łóżek. Oprócz noclegowni powstawały tam zazwyczaj miejsca wydawania posiłków, strefy animacji dla dzieci, sanitariaty z prysznicami i pralnią, magazyn na dary. W kilku ośrodkach powstały punkty medyczne, gabinety psychologiczne, miejsca do konsultacji i porad prawnych, miejsca dla fryzjera i kosmetyczki. W niektórych ośrodkach oddolnie organizowano też szkoły i przedszkola.

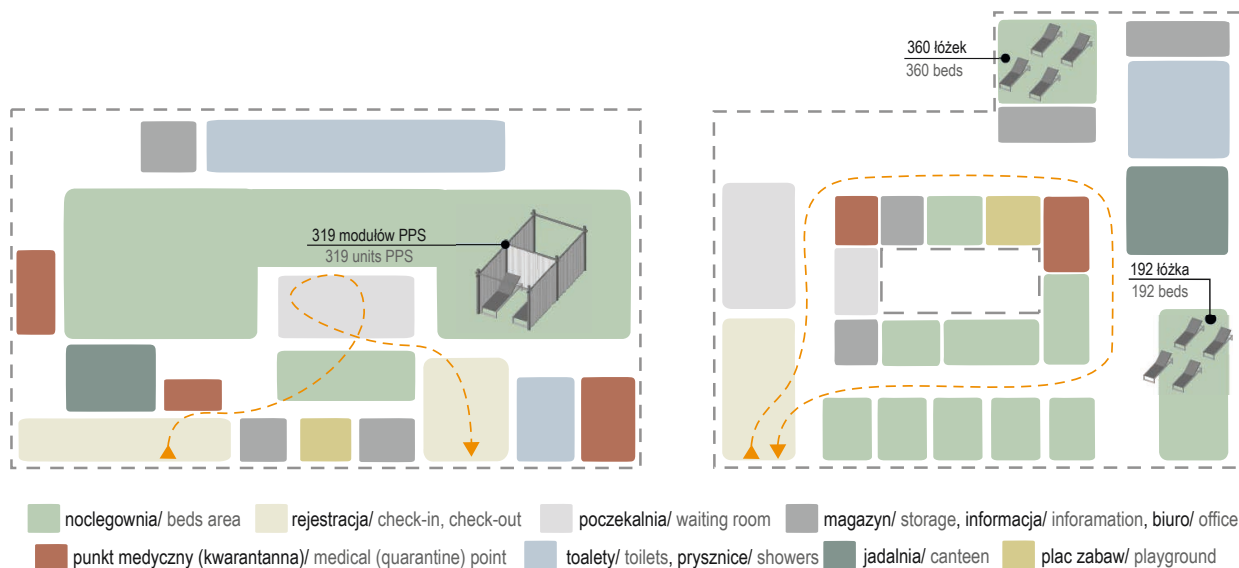
Organizacja miejsc noclegowych. Istotnym kryterium organizacji przestrzeni wewnętrznej był sposób rozwiązania wspólnych miejsc noclegowych. Na 19 przypadków w 5 punktach zapewniono systemy przegród, które wydzielaly mniejsze jednostki – „pokoje” – w których „goście”, jak często byli nazywani uchodźcy, gwarantowany

process occurred at a very rapid pace (1-4 days), depending on the scale and facilities available. These centres typically operated for several months after the start of initial refugee influx. The peak of the influx occurred in the second week of the war, when up to 100,000 people arrived daily in Poland; in the second half of March, approximately 20,000–30,000 border crossings were recorded daily (Błaszczuk et al., 2024, p. 192). Among the 19 cases analysed, 12 reception points were situated within sports halls (with all events suspended during this period), 3 centres were housed within exhibition halls (showcasing the largest-scale operations), and 2 points were established within disused plant buildings formerly utilised as supermarkets.

Internal space organisation. In the temporarily adapted premises of the former supermarket in Chełm, the following were separated (III. 2): an entrance area with reception and registration, so-called residential areas – dormitories, a rest area for people not in need of accommodation (with chairs and TVs), an information desk, a dining room, a sanitary area with showers and laundry facilities, a playground with child care, a distribution point for necessities, a doctor's and nurse's office, a donation reception area, a warehouse, a back office with volunteer offices, and a check-out point (Ban et al, 2023, p. 33). In Przemyśl, within a similar type of building, there were: sleeping zones, waiting areas for transportation, meal distribution and consumption zones, hygiene and cosmetic product distribution zones, a sanitary point, a donation reception area, and a pet food distribution point. In addition, the fire brigade set up tents providing sanitary, catering, medical, psychological and legal assistance, emergency support points and facilities for mothers with children. In the adapted sports halls, the sleeping areas ranged from accommodating 120 to 1000 beds, depending on the size. Besides sleeping quarters, meal distribution areas, children's entertainment

II. 2. Schemat organizacji przestrzeni i miejsc noclegowych ośrodków recepcyjnych w adaptowanych przestrzeniach po supermarketach: w Chełmie (po lewej) i w Przemyślu (po prawej), opracowanie: Aleksandra Karpińska

III. 2. Scheme of the space organisation and accommodation of reception centres in adapted spaces of former supermarkets: in Chełm (left) and in Przemyśl (right), by Aleksandra Karpińska

mieli nocleg (Ban et al., 2023, s. 31). W 3 przypadkach zastosowano ścianki modułowe lub parawany wykorzystywane podczas targów w halach *expo*, a w 2 analizowanych przypadkach wykorzystano *Paper Partition System* (PPS) autorstwa arch. Shigeru Bana – w Chełmie oraz we Wrocławiu. Z inicjatywy Shigeru Bana zrealizowany został projekt natychmiastowego schronienia, polegający na wydzieleniu z dużych przestrzeni mniejszych jednostek – „pokoi” o wymiarach ok. 2 m x 2 m. Modularne rozwiązanie pozwalało na budowę jednostek pojedynczych, podwójnych lub zwielokrotnionych. Dzięki temu stworzone moduły mogły być dostosowane do wielkości rodziny. W Chełmie ciągu 3 dni przygotowano i zrealizowano łącznie 319 jednostek PPS, które zaaranżowane zostały w „wewnętrzne miasteczko” (Ban et al., 2023, s. 31-33). W pozostałych analizowanych przypadkach, w większości na płycie hal sportowych rozstawiano łóżka polowe pochodzące np. z Agencji Rezerw Materiałowych. Z punktu widzenia wymogów przeciwpożarowych, monitorowania obiektu, a także samej organizacji i produkcji elementów systemu, wdrożenie PPS w zbiorowych noclegowniach okazało się problematyczne. Jednocześnie niosło za sobą nieocenioną wartość społeczną, co udowodniły też wcześniej inicjatywy Shigeru Bana z wykorzystaniem systemu PPS w sytuacjach kryzysowych w różnorodnym kontekście geograficznym i kulturowym (Ban et al., 2014).

Infrastruktura uzupełniająca. Osobnym zagadnieniem w organizacji ośrodków recepcyjnych było przygotowanie otoczenia budynków. W poszczególnych przypadkach wydzielano teren do wyłącznej dyspozycji gości, dzięki czemu mogli oni bezpiecznie opuszczać budynek bez narażenia na ewentualne nieprzyjemności ze strony lokalnej społeczności (Błaszczuk et al., 2024, s. 197). Wydzielano też bezpieczne przestrzenie do zabawy dla dzieci lub do zajęć na powietrzu. Najważniejszym zagadnieniem było jednak zapewnienie sprawnego układu komunikacyjnego dla autokarów dla osób przyjeżdżających do ośrodków i odjeżdżających w dalszą podróż.

Po ponad roku od wybuchu wojny opublikowano przeprowadzone *ex post* badania ankietowe wśród mieszkańców dotyczące wyboru lokalizacji obiektów infrastruktury krytycznej dla Warszawy. Respondenci typowali obiekty sportowe, hale i magazyny, szkoły, parki, puste działki, nieużytki, place, biura, akademiki, domy kultury, kościoły i dworce kolejowe. Najczęściej wybraną lokalizacją były obiekty sportowe oraz hale i magazyny, czyli przestrzenie, które nie są niezbędne z punktu widzenia racjonalnego wykorzystywania przestrzeni miejskiej i codziennego funkcjonowania mieszkańców (Maciejewska et al., 2023, s. 9). Biorąc pod uwagę intensywny napływ migrantów do miast, rola samorządów lokalnych w zaspokojeniu podstawowych potrzeb uchodźców okazała się kluczowa. Równomierne rozlokowanie w tkance miejskiej jest istotne również z punktu widzenia zapobiegania problemom społeczno-kulturowym i przestrzennym. W tym kontekście wyłączone z użytku budynki i istniejące wcześniej obiekty publiczne stanowią szansę w zakresie zapewnienia odpowiedniego zakwaterowania, dostępu do usług publicznych i szansy na integrację społeczną (Razavi Fard, Mehan, 2018, s. 190).

zones, sanitary facilities with showers and laundry, and donation storage were usually arranged. Several centres also established medical points, psychological offices, consultation and legal advice areas, hairdresser and beautician services. In some centres, schools and kindergartens were also spontaneously organised.

Accommodation organisation. An essential criterion in the organisation of internal space was the arrangement of communal sleeping areas. Out of 19 cases, 5 centres provided partition systems, which divided the space into smaller units – ‘rooms’, where ‘guests’, as refugees were often called, were guaranteed accommodation (Ban et al., 2023, p. 31). In 3 cases, modular walls or partitions used in exhibition halls during events were used, while in 2 cases, the Paper Partition System (PPS) designed by architect Shigeru Ban was used – in Chełm and Wrocław. Shigeru Ban’s initiative led to the implementation of an immediate shelter project, involving the subdivision of large spaces into smaller units – ‘rooms’ with dimensions of approximately 2 m x 2 m. The modular solution allowed for the construction of single, double, or multiple units, thus accommodating families of different sizes. In Chełm, a total of 319 PPS units were prepared and implemented within 3 days, arranged into an ‘inner town’ (Ban et al., 2023, pp. 31–33). In the remaining analysed cases, mostly on the floors of sports halls, field beds were set up, sourced, for example, from the Material Reserves Agency (Ill. 2). From the perspective of fire safety requirements, facility monitoring, as well as organisation and production of the system components, the implementation of PPS in collective dormitories has proved problematic. However, they also carried invaluable social value, as demonstrated by Shigeru Ban’s previous initiatives using the PPS system in crisis situations across diverse geographic and cultural contexts (Ban et al., 2014).

Complementary infrastructure. A separate issue in the organisation of reception centres was the preparation of the surroundings of the buildings. In individual cases, areas exclusively for the guests’ use were designated, allowing them to leave the building safely without facing potential discomfort from the local community (Błaszczuk et al., 2024, p. 197). Safe spaces for children to play or engage in outdoor activities were also designated. However, the most crucial issue was ensuring efficient transportation arrangements for buses bringing people to the centres and departing for further travel.

Over a year after the outbreak of the war, *ex post* survey studies were conducted among residents regarding the selection of locations for critical infrastructure facilities for Warsaw. The respondents reported sports facilities, halls and warehouses, schools, parks, vacant plots, unused spaces, squares, offices, dormitories, cultural centres, churches, and railway stations. The most frequently chosen locations were sports facilities and halls and warehouses, spaces that are not essential from the perspective of rational urban space utilisation and daily functioning of residents (Maciejewska et al., 2023, p. 9). Considering the intense influx of migrants into cities, the role of local governments in meeting the basic needs of refugees proved to be crucial. The even distribution within the urban fabric

**ZBIORCZE OPRACOWANIE KRYTERIÓW
PROJEKTOWYCH DLA OŚRODKÓW RECEPCYJNYCH**

Kryteria zostały opracowane w oparciu o przegląd międzynarodowych i lokalnych minimalnych standardów. Wybrano standardy związane z cechami przestrzennymi i projektowymi, a następnie zastosowano metodę analizy danych jakościowych do zbudowania kryteriów (tab. 2). Po analizie wybranych standardów otrzymano wstępną listę 54 haseł, które zostały zweryfikowane, stosując systematyczny proces definiowania kategorii i identyfikowania relacji między nimi w celu pogrupowania podobnych (por. Daengbuppha et al., 2006, s. 14). W rezultacie powstała lista 22 kryteriów, wraz z ich rozwinięciem opisowym w postaci wytycznych szczegółowych (tab. 3).

**OCENA OŚRODKÓW RECEPCYJNYCH
Z ZASTOSOWANIEM WYBRANYCH KRYTERIÓW**

W celu porównania warunków przestrzennych i strukturalnych charakteryzujących wybrane przypadki wyłoniłone powyżej kryteria zostały wykorzystane do oceny obiektów, w których znajdowały się ośrodki recepcyjne. Zastosowano kryteria urbanistyczne (lokalizacja w strukturze miasta i komunikacja wokół obiektu) oraz projektowe (przestrzenie wspólne, przegrody/prywatność, urządzenia sanitarne, dostęp do informacji oraz opieki zdrowotnej).

is also important in terms of preventing socio-cultural and spatial problems. In this context, decommissioned buildings and previously existing public facilities offer an opportunity to provide adequate accommodation, access to public services, and opportunities for social integration (Razavi Fard, Mehan, 2018, p. 190).

**A COLLECTIVE COMPILATION OF DESIGN
CRITERIA FOR RECEPTION CENTRES**

The criteria were developed based on a review of international and local minimum standards. Standards related to spatial and design features were selected, and then a method of qualitative data analysis was applied to construct the criteria (Tab. 2). Following the analysis of the selected standards, an initial list of 54 themes was obtained and reviewed using a systematic process of defining categories and identifying relationships between them to group similar ones (cf. Daengbuppha et al., 2006, p. 14). This resulted in a list of 22 criteria, with their descriptive elaboration in the form of specific guidelines (Table 3).

**EVALUATION OF RECEPTION CENTRES USING
SELECTED CRITERIA**

In order to compare the spatial and structural conditions characterising the selected cases, the criteria

Tabela 2. Standardy odnoszące się do kryteriów przestrzennych i projektowania ośrodków recepcyjnych, opracowanie: Aleksandra Karpińska
Table 2. Standards related to spatial and design criteria for reception centres, by Aleksandra Karpińska

Źródło References	Standardy Standards	
Kontekst międzynarodowy / International context		
<i>The sphere handbook: humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response</i> , 2018 (opracowany w 1997 roku przez grupę pozarządowych organizacji humanitarnych oraz Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca)/ (developed in 1997 by a group of humanitarian NGOs and the Red Cross and Red Crescent Movement)	Schronienie i osiedlenie / Shelter and Settlement	Planowanie, Planowanie lokalizacji i osiedlenia, Przestrzeń mieszkalna, Artykuły gospodarstwa domowego, Pomoc techniczna, Bezpieczeństwo własności, Zrównoważenie środowiskowe / Planning, Location and settlement planning, Living space, Household items, Technical assistance, Security of tenure, Environmental sustainability
	Zaopatrzenie w wodę, warunki sanitarne i promocja higieny / Water supply, sanitation and hygiene promotion (WASH)	Promocja higieny, Zaopatrzenie w wodę, Gospodarka odpadami stałymi, WASH w ogniskach chorób i placówkach opieki zdrowotnej / Hygiene promotion, Water supply, Solid waste management, WASH in disease outbreaks and health-care settings
<i>European Asylum Support Office (EASO) guidance on reception conditions operational standards and indicators</i> , 2016 (opracowany przez grupę ekspertów z państw członkowskich UE, FRA i UNHCR)/ (developed by a group of experts from EU Member States, FRA and UNHCR)	Zakwaterowanie / Housing	Lokalizacja, Przydział, Infrastruktura, Bezpieczeństwo, Części wspólne, Warunki sanitarne, Konserwacja, Sprzęt i usługi komunikacyjne / Location, Allocation, Infrastructure, Security, Common areas, Sanitation, Maintenance, Communication equipment and services
	Opieka zdrowotna / Health care	Zapewnienie dostępu do niezbędnej opieki zdrowotnej / Ensure access to necessary health care
	Udzielanie informacji / Provision of information	Zapewnienie dostępu do pomocy prawnej / Ensure adequate access of legal aid
Kontekst polski / Polish context		
<i>Standards for Collective Centers and Communal Housing – Shelter and Protection guidance for Poland</i> , 2023 (opracowany przez Sektor Schronisk/Mieszkalnictwa/Zakwaterowania, we współpracy z Sektoorem Ochrony (Polska) UNHCR)/ (developed by the Shelter/Housing Sector/Accommodation, in cooperation with the UNHCR Security Sector (Poland)).	Wskazówki dot. schronienia / Shelter guidance	Planowanie, bezpieczeństwo i konserwacja, Lokalizacja, Infrastruktura, Minimalna przestrzeń, Wentylacja i oświetlenie, Zaopatrzenie w energię elektryczną i ogrzewanie, Woda, urządzenia sanitarne i higiena, Gospodarka odpadami, Dostępność, NFI / Planning, safety and maintenance Location, Infrastructure, Minimum space, Ventilation and lighting Electrical supply and heating, Water, sanitation and hygiene, Waste management, Accessibility, NFI
	Wskazówki dot. ochrony / Protection guidance	Przydział, Bezpieczeństwo, Opieka zdrowotna, Udzielanie informacji i doradztwa, Dostęp do poradnictwa prawnego i niezależnego doradztwa / Allocation, Security, Healthcare, Provision of information and counselling, Access to legal counselling and independent advice

Tabela 3. Kryteria projektowe odnoszące się do ośrodków recepcyjnych dla uchodźców w Polsce, opracowanie: Aleksandra Karpińska
Table 3. Design criteria related to reception centres for refugees in Poland, elaboration: Aleksandra Karpińska

Kategorie Categories	Kryteria Criteria	Wytyczne szczegółowe Specific guidelines
planowanie, lokalizacja, infrastruktura, konserwacja / planning, location, infrastructure, maintenance	(1) jakość budynku / building quality	Obiekt powstaje zgodnie z obowiązującymi przepisami lokalnymi i krajowymi. Budynek nie wykazuje widocznych uszkodzeń elementów strukturalnych i konstrukcyjnych oraz instalacji technicznych. Sprawdzenie/ weryfikacja, zgodnie ze Specjalną ustawą o pomocy obywatelom Ukrainy (marzec 2022 r.), przez: • powiatowego inspektora nadzoru budowlanego; • powiatowego komendanta Państwowej Straży Pożarnej; • państwowego powiatowego inspektora sanitarnego / The housing is built in compliance with applicable local and national regulations. Building does not present visible damages of its structural and construction elements. Inspection / verification, according to the Special Act on refugees from Ukraine, by: • district inspector of building supervision • district (municipal) commander of the State Fire Service • state district sanitary inspector.
	(2) lokalizacja w strukturze miasta / location in the city	Obiekt znajduje się w strefie zabudowy mieszkaniowej lub wielofunkcyjnej. Maksymalna odległość od usług: • Szpital: 10 km. • Szkoła: 1 km. • Markety/Sklepy (z artykułami żywnościowymi): 1 km • Najbliższy bankomat: 1 km • Dostęp do transportu publicznego: 1 km / The facility lies within a residential area or mixed-use area. The maximum distance from the facility to services: • Hospital: 10 km • School: 1 km • Markets/Shops (with food supplies): 1 km • Closest ATM: 1 km • Public transport access: 1 km
	(3) transport, komunikacja wokół obiektu / communication around the site	Wydzielony parking w obrębie budynku, podjazd dla obsługi technicznej, miejsce i dostęp do elementów zewnętrznych (uzupełniających np. namiotów, kontenerów). Wsparcie w zakresie transportu – do ośrodka, z ośrodka. / Dedicated parking within the building, driveway for maintenance, space and access for external elements (complementary e.g. tents, containers). Support in terms of transport – to and from the center.
	(4) naprawy i wymiany / repairs and replacements	Obiekt jest eksploatowany i konserwowany zgodnie z odpowiednimi przepisami lokalnymi i krajowymi, z uwzględnieniem potencjalnych zagrożeń. Obowiązują naprawy budynku. / The housing is maintained and operated in compliance with relevant local and national regulations, taking into account all potential hazards. Repairs within the building apply.
	(5) strategia likwidacji / strategy for decommission	Planowanie powinno obejmować „strategię wyjścia” w celu zmniejszenia skali lub likwidacji obiektu. / Planning should include an exit strategy for scaling down and/or decommissioning of the facility.
przestrzenie ogólnodostępne i wspólne, wyposażenie, artykuły inne niż spożywcze, przydział zakwaterowania / living space, common spaces, household items, non-food items, allocation	(6) minimalna przestrzeń / minimum space	W częściach sypialnych 5 m²/osobę i 45 m²/osobę łącznie z przestrzeniami wspólnymi. Minimalna wysokość pomieszczeń mieszkalnych i sypialnych, zgodnie z polskim prawem: 2,5 m, z wyjątkiem łazienek, min. 2,2 m, jeżeli wyposażone są w wentylację mechaniczną. Drzwi muszą mieć min. wysokość 2,00 m i min. szerokość 0,80 m. Drzwi ewakuacyjne i drzwi wewnętrzne dla osób z niepełnosprawnościami muszą mieć minimalną szerokość 0,9 m. Drzwi do łazienki dla osób z niepełnosprawnościami muszą mieć minimalną szerokość 1m. / In sleeping areas 5 m²/person and 45 m²/person including common spaces. Minimum height of living spaces and bedrooms, according to Polish law: 2,5 m, except bathrooms, min. 2,2 m, if they are equipped with mechanical ventilation. Doors have a minimum height of 2.00m and minimum width of 0.80m. Fire escape doors and internal doors for people with disabilities have a minimum width of 0.9 m, as well as corridors. Bathroom doors for people with disabilities have a minimum width 1 m.
	(7) przestrzenie wspólne / common spaces	Strefa recepcyjna i informacyjna. Przestrzeń rekreacyjna. Przyjazna dzieciom przestrzeń do zabawy. Spożywanie posiłków w wyznaczonym miejscu, jedzenie może być gotowane i podawane zbiorczo przez firmę cateringową. Przestrzeń dla zwierząt. Magazyn. / Welcome and information area. Space for recreational activities. Child friendly space to play. Eating in a designated area, food can be cooked and served collectively by a catering service. Space for livestock. Warehouse for items.
	(8) artykuły inne niż spożywcze (NFI) / non-food items	łóżko 1/os.; materac 1/os.; pościel 2/os.; koc 1/os.; poduszka 1/os.; krzesło 1/os. / bed 1/p.; mattress 1/p.; bedding 2/p.; blanket 1/p.; pillow 1/p.; chair 1/p.
	(9) przegrody, prywatność / partition system, separation	Obecność podstawowych przegród / ścian dla mieszkańców, zapewniając fizyczne bezpieczeństwo, godność, prywatność. / Provide a basic walls for occupants and their household assets, offering physical security, dignity, privacy.
	(10) jedność rodziny / family unity	Członkowie rodziny zakwaterowani są wspólnie za ich zgodą. / Family members are accommodated together with their agreement.

Tabela 3. c.d
Table 3. continued

Kategorie Categories	Kryteria Criteria	Wytyczne szczegółowe Specific guidelines
urządzenia sanitarne, higiena, zarządzanie odpadami / sanitation, hygiene, waste management	(11) urządzenia sanitarne / sanitation	Dostęp do wystarczającej liczby toalet, pryszniców i umywalek, z następującym minimum, zgodnie z przepisami: • 1 toaleta na 10 kobiet • 1 toaleta i 1 pisuar na 20 mężczyzn • 1 umywalka na 5 osób • 1 prysznic na 15 osób z ciepłą wodą i zamkami w drzwiach. Maksymalna odległość do toalet od miejsca noclegowego 50 m przy odpowiednim oświetleniu drogi. Dostęp do pralek: 1 na 12 osób. / Access to a sufficient number of toilets, showers and sinks, with the following minimum, in accordance with regulations: • 1 toilet per 10 women • 1 toilet and 1 urinal per 20 men • 1 washbasin per 5 people • 1 shower per 15 people with hot water and locks on doors. Maximum distance to toilettes from sleeping space is 50 m with routes properly lit. Washing facilities that allow laundry 1 per 12 people.
	(12) zarządzanie odpadami / waste management	Wyznaczone miejsca gromadzenia odpadów, w tym zużytych środków higieny osobistej (10 gospodarstw domowych / 1000 l wywożonych śmieci). 2-3 osobowy zespół obsługi tech. / 1000 osób. Min. 1 (120l) pojemnik na odpady medyczne i niebezpieczne. Odpady usuwane codziennie z bezpośredniego środowiska zakwaterowania wg uzgodnionych procedur na podst. współpracy z gminą, z wyraźnie oznaczonych punktów zbiórki odpadów. / Designated collection areas for waste, including disposal of used menstrual hygiene materials (10 households / 1000 litres of rubbish collected). 2-3 person service team / 1000 residents. Min. 1 (120l) container for medical and hazardous waste. Waste removed daily from the direct environment of the accommodation according to agreed procedures on the basis of cooperation with the municipality, from clearly marked waste collection points.
dostępność / accessibility	(13) dostępność / accessibility	Zewnętrzny dostęp do budynku (dojścia, dojazdy), powinny mieć utwardzoną, równą powierzchnię. Każdy użytkownik ma dostęp do przestrzeni wspólnych, takich jak drogi ewakuacyjne, dojścia do obiektów, toalety, prysznice, wszelkie obszary dystrybucji lub zbiórki, obszary aktywności, przestrzeń administracji (w razie potrzeby montuje się poręcze i unika się montażu stopni, jeśli to możliwe). Co najmniej 2 toalety (po jednej dla każdej płci) są przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością. Istnieje przystosowana infrastruktura sanitarna, w tym m.in. kabiny prysznicowe, poręcze, umywalki i toalety na odpowiedniej wysokości dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, a powierzchnia łazienek i toalet przystosowana jest dla wózków inwalidzkich. Spełniające standardy dostępności informacje (wizualne, dotykowe, dźwiękowe) dot. lokalizacji dojsz do głównych stref funkcjonalnych i pomieszczeń, oznaczenia kolorystyczne i fakturowe. Kontrasty barwne pomiędzy ścianami, posadzkami oraz elementami wyposażenia. Wydzielone indywidualne przestrzenie mieszkalne dla osób ze specjalnymi potrzebami; pokój wyciszenia dla osób z obniżoną sprawnością funkcjonowania społecznego). / The external approaches to the building, such as paths or drives, have a firm, level surface. Every resident can access common spaces such as evacuation pathways, pathways to facilities, toilettes, showers, any distribution or collection area, confidential area or activity area including (if needed handrails and avoiding as much as possible steps). At least 2 toilets (one for each gender) are designed for disabled people. Adapted sanitary infrastructure exists, including, for example, walk-in showers, grab rails, sinks and toilets at an appropriate height for wheelchair users, as well as a surface of bathroom and toilet rooms suitable for wheelchairs. Information (visual, tactile, auditory) on the location of the accesses to the main functional areas and rooms, colour and texture coding, meeting accessibility standards. Colour contrasts between walls, floors and furnishings. Separate individual living spaces for people with special needs; a quiet room for people with reduced social functioning).
zasilanie elektryczne, oświetlenie, ogrzewanie, wentylacja / electrical supply, lighting, heating, ventilation	(14) ogrzewanie / heating	Ogrzewanie ma wystarczającą wydajność, aby utrzymać temperaturę otoczenia na komfortowym poziomie (idealna temperatura powinna wynosić 16–21 C, 22 C dla pomieszczeń typu narożnego). / Heating system has enough capacity to maintain ambient temperature at a comfortable level (ideally 16–21 C, 22 C for corner rooms).
	(15) oświetlenie / lighting	Przestrzenie mieszkalne i sypialne są doświetlone naturalnym światłem, powierzchnia okien powinna wynosić co najmniej 10% powierzchni pomieszczenia. Sztuczne oświetlenie jest dostępne w pokojach i przestrzeniach wspólnych (toalety, umywalnie, kuchnie, otoczenie itp.) Pomieszczenia wspólne, takie jak korytarze, klatki schodowe itp. posiadają oświetlenie awaryjne. / Living and sleeping spaces are illuminated with natural light, the window area should be at least 10% of the room area. Artificial lighting is available in rooms and communal spaces (toilets, washing facilities, cooking areas, surroundings etc.). Common areas such as corridors, staircases etc. have emergency lighting.
	(16) wentylacja / ventilation	Wentylacja grawitacyjna i dobry przepływ powietrza (okna) w ilości 20–30 m3 na osobę na godzinę. Gdy naturalna wentylacja nie jest możliwa, (np. w łazienkach), należy zastosować wentylację mechaniczną. / Natural ventilation and good airflow (windows) is present at a rate of 20–30 m3 per person per hour. When natural ventilation is not possible (e.g. in bathrooms), mechanical ventilation should be used.
	(17) zasilanie elektryczne / electrical supply	Dostęp do telefonu, Internetu oraz wystarczającej liczby gniazdek elektrycznych (minimum 15 / 100 mieszkańców). / Access to a telephone, Internet and sufficient number of electric power sockets (min. 15/100 inhabitants).
środowisko / environment	(18) zrównoważenie środowiskowe / environmental sustainability	Zarządzanie odpadami stałymi w sposób bezpieczny, terminowy, przyjazny dla środowiska, uwzględniający różnice kulturowe. Wdrażanie sposobów ponownego wykorzystania, zmiany przeznaczenia lub recyklingu odpadów stałych przez mieszkańców ośrodka. Pozostawienie terenu w stanie, który pozwoli miejscowej społeczności na natychmiastowe korzystanie z niego. / Manage solid waste in a safe, timely, culturally sensitive and environmentally sustainable way. Implementation of ways to reuse, repurpose or recycle solid waste by residents of the centre. Leaving the site in a state that will allow the local population to use it immediately.

Tabela 3. c.d
Table 3. continued

Kategorie Categories	Kryteria Criteria	Wytyczne szczegółowe Specific guidelines
bezpieczeństwo/ security,	(19) miejsce pomocy prawnej / space for legal aid	Centrum informacyjne - pomieszczenia zapewniające prywatność (wewnątrz lub na zewnątrz lokalu) na spotkania z pomocą prawną, pracownikiem socjalnym lub innymi podmiotami. / Information center - a room creating a private setting (inside or outside the premises) for meetings with legal aid, a social worker or other relevant actors.
opieka zdrowotna/ healthcare	(20) miejsce opieki zdrowotnej / health care arrangements	Dostęp do usług opieki zdrowotnej na miejscu lub w rozsądnej odległości od ośrodka (do 10 km). Wydzielone miejsce podstawowej opieki zdrowotnej, do kontaktu z personelem medycznym. Wydzielony obszar izolacji lub kwarantanny, włącznie z toaletą i jadalnią. / Access to the necessary health care services, at the site or at a reasonable distance from the site. Adequate arrangements are in place to ensure persons are able to communicate with medical personnel. Space for a basic healthcare facility should be foreseen as well as a designated isolation area or quarantine area for individuals, including toilets and dining room.
bezpieczeństwo własności / security of tenure	(21) bezpieczeństwo własności / security of tenure	Uregulowana kwestia własnościowa. Koordynacja i współpraca z władzami lokalnymi: pisemna zgoda dotycząca przeznaczenia budynku na potrzeby przyjęcia uchodźców z Ukrainy w określonym okresie powinna być dostępna w formie oświadczenia władz lokalnych lub właściciela budynku. / Ownership is regulated. Coordination and work with local authorities: written consent for the use of the building for the reception of refugees from Ukraine for a specific period of time should be available in the form of a declaration from the local authority or the building owner.
elementy wspomagające funkcjonowanie/ support elements	(22) wsparcie usługodawców zewnętrznych / support from external service providers	Nawiązanie porozumienia / umów z usługodawcami i obiektami zewnętrznymi, w przypadku braku możliwości zapewnienia niezależnej organizacji, np. firma cateringowa, pralnia, zarządzanie artykułami innymi niż spożywcze i rzeczami pozostawionymi pomiędzy różnymi ośrodkami./ Establish agreement/contracts with service providers and external facilities where independent organisation cannot be provided, e.g. catering company, laundry, management between different centres of non-food items and items left behind.

W tabeli 4 zestawiono dane uzyskane z analizy studium przypadków.

Analizując lokalizację w tkance miejskiej, adaptowane obiekty zazwyczaj spełniały minimalne wymagania odległości do kluczowych funkcji. W miastach do 20 tys. (Hrubieszów, Chęciny) i 60 tys. (Chełm, Przemyśl) dostęp do usług był dobry, a obiekty zlokalizowane były w większości w strefie zabudowy mieszkaniowej i wielofunkcyjnej, co – pomimo wynikającego ze skali miasta podstawowego zakresu usług – gwarantowało ich dostęp. Ośrodki lokalizowane w dużych miastach charakteryzowały się w większości niemal bezpośrednim lub bardzo dobrym dostępem do usług, a ich zakres był szeroki. Niektóre z nich, jak w Lublinie i Poznaniu, zlokalizowane były w bezpośrednim sąsiedztwie dworca głównego. Wyjątek od powyższych stanowią obiekty nr 16 i 17, zlokalizowane zarówno w mieście o największej, jak i najmniejszej liczbie mieszkańców, które pod względem dostępu do usług nie spełniają warunków kryteriów lokalizacyjnych. Zestawiając to z kryteriami projektowymi dotyczącymi otoczenia i przestrzeni wewnętrznej budynku oraz danych z tabeli 1, można zauważyć, że ośrodki te zapewniały zakwaterowanie dla największej liczby osób.

Inna obserwacja dotyczy obiektów organizowanych na dużą skalę przyjąć w miastach małych i średnich przygranicznych (Hrubieszów) lub w bliskiej odległości od granicy wschodniej (Chełm, Przemyśl). Konieczność rotacji miejsc w skali jednej doby wymagała skutecznego koordynowania ośrodkiem, tak by zapewnić pomoc w dalszej podróży zazwyczaj do większych polskich lub zagranicznych miast i zwolnić miejsce dla kolejnych potrzebujących. Miasta przygraniczne nie powinny stać się miejscem docelowym (z racji przepustowości systemu pomocy), a podstawowym ich założeniem, poza opieką i odpoczynkiem, była szybka organizacja transportu. Ośrodek w Hrubieszowie działający doraźnie jako przystanek, dwa lata po wybuchu wojny, w razie potrzeby nadal mógł stać się w ciągu dwóch godzin punktem noclegowym nawet dla 600 osób.

identified above were used to evaluate the facilities where the reception centres were located. Urban design (location in the city and communication around the site) and design criteria (common spaces, partition system/separation, sanitation, access to information and healthcare) were applied. The following table (Tab. 4) summarises the data obtained from the case analysis. Analysing the location in the urban fabric – the adapted facilities usually met the minimum distance requirements to key functions. In cities up to 20,000 (Hrubieszów, Chęciny) and 60,000 (Chełm, Przemyśl), access to services was good, and facilities were mostly located in the zone of residential and multifunctional development, which – despite the basic range of services resulting from the scale of the city – guaranteed their access. Centres located in large cities were mostly characterised by almost direct or very good access to services, and their range was wide. Some of them, as in Lublin and Poznań, were located in the direct vicinity of the main railway station. The exceptions to the above are sites 16 and 17, located in both the city with the largest and smallest population, which do not meet the location criteria in terms of access to services. Juxtaposing this with the design criteria for the building environment and internal space and the data in Table 1, it can be seen that these centres provided accommodation for the largest number of people.

Another observation concerns large-scale reception facilities in small and medium-sized border towns (Hrubieszów), or in close proximity to the eastern border (Chełm, Przemyśl). The need for a rotation of places on a daily basis required effective coordination of the centre to ensure that the onward journey is usually to larger Polish or foreign cities, and to free up space for the next person in need. Border towns were not expected to become a destination (due to the capacity of the assistance system), and their primary objective, apart from care and rest, was to organise transport quickly. The centre in Hrubieszów acting as

Tabela 4. Ocena ośrodków recepcyjnych według wybranych kryteriów urbanistycznych i projektowych, opracowanie: Aleksandra Karpińska
Table 4. Assessment of reception centres according to selected urban and design criteria, by Aleksandra Karpińska

	kryteria/criteria																	
	urbanistyczne/urban							projektowe/design										
	(2) lokalizacja w strukturze miasta/ location in the city						(3) komunikacja wokół obiektu/ communi- ca-tion around the site		przestrzeń wewnętrzna/inner space									
									(7),(9) przestrzenie wspólne, prywatność/ common spaces, separation						(7),(11),(19),(20) inne pomieszczenia/ other spaces			
strefa zab. mieszkaniowej, wielofunkcyjnej/ residential, mix. zone	szpital do 10 km/ hospital up to 10 km	szkoła do 1 km/ school up to 1 km	sklep do 1 km/ shop up to 1 km	bankomat do 1 km/ ATM up to 1 km	transport publiczny do 1 km/ public transport up to 1 km	parking, podjazd/ parking, driveway	namioty, kontenery/ tents, containers	recepcja, informacja/ welcome/info. area	jadalnia, wyżywienie/ eating area	strefa dzienna/ waiting, common area	strefa dla dzieci/ children area	noclegownia zbiorcza/ collective dormitory	przegrody noclegowe/ dormitory partitions	urządzenia sanitarne/ sanitary facilities	magazyn/ warehouse	pomoc medyczna/ health care area	pomoc prawna/ legal aid room	
1 Chełm	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□	□	□	□	□	□	□	□
2 Chełm	■	■	■	■	■	■	■		■	□	■	□	□	■	□	□	□	
3 Chęciny	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□	□	□	-	□	□	□	
4 Hrubieszów	■	■	■	■	■	■	■	□	□	□	□	□	■	-	□	□	□	□
5 Kraków	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□	□	□	-	□	□		
6 Kraków	■	■	■	■	■	■	■		□	□	□	□	□	□	□	□		
7 Lublin	■	■	■	■	■	■	■		□				□	-	□			
8 Poznań	■	■	■	■	■	■	■		□	□	□	□	■	□	□			
9 Poznań	■	■	■	■	■	■	■		■	■	■	■	■	□	□	■	□	□
10 Przemyśl	■	■	■	■	■	■	■	□	■	■	□	□	■	-	□	■	□	□
11 Suwałki	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□	□	□	-	□	□		
12 Szczecin	■	■	■	■	■	■	□		□	□			□	-	□	□		
13 Szczecin	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□		□	-	□		□	□
14 Warszawa	■	■	■	■	■	■	□		□	□		□	□	-	□	□		
15 Warszawa	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□	□	□	-	□	□	□	□
16 Warszawa	■	■	■	■	■	■	□		■	■	■	□	■	-	□	■	□	□
17 Nadarzyn	■	■	■	■	■	■	■	□	■	■	■	■	■	-	□	■	□	□
18 Wrocław	■	■	■	■	■	■	□		□				□	□				
19 Wrocław	■	■	■	■	■	■	□		□	□	□	□	□	-	□	□	□	

■

 odległość bardzo dogodna / very convenient distance

■

 występuje (dla > 500 osób) / occurs (for > 500 people)

■

 odległość dogodna / convenient distance

□

 występuje / occurs

■

 odległość niedogodna / inconvenient distance

-

 nie występuje / does not occur

■

 odległość bardzo niedogodna / very inconvenient distance

brak informacji / data not available

Porównując bezpośrednie otoczenie obiektów we wszystkich przypadkach dostępny był parking (z racji usługowej funkcji pierwotnej obiektu), na którym zapewniany był transport do ośrodka i z ośrodka. W niektórych przypadkach przestrzeń ta adaptowana była częściowo pod funkcje wspierające działanie obiektu, jak namioty rejestracyjne, żywieniowe, punkty medyczne, szczególnie istotne w przypadku ograniczonej powierzchni wewnętrzz budynku.

Analiza przestrzeni wewnętrznych wskazuje, że hale sportowe jako najczęstszy przykład adaptacji, wiązał się z lokalizacją noclegów w sposób zbiorczy na płycie boiska, a funkcji wspierających – w przestrzeniach otaczających płytę. Obiekty te były możliwe do szybkiej adaptacji, jak i sprawnej strategii likwidacji i powrotu do pierwotnej

an ad hoc stopover, two years after the outbreak of war, could still become, if necessary within two hours an accommodation point for up to 600 people.

Comparing the direct surroundings of the facilities, in all cases a car park was available (due to the service function of the original facility), where transport to and from the centre was provided. In some cases, this space was adapted in part for functions supporting the operation of the facility, such as registration tents, feeding tents, medical facilities, particularly relevant in the case of limited indoor space.

The analysis of internal spaces indicates that sports halls as the most common example of adaptation, involved the location of accommodation collectively on the pitch, and support functions in the spaces

funkcji budynku. Jednak im większa jest skala przyjmowania uchodźców, tym trudniej o płynną rotację i pojawiający się problem z przedłużającym się pobytem. Wyłączone z użytku przestrzenie po dawnych supermarketach umożliwiały bardziej elastyczne niż w przypadku hal sportowych strefowanie i dostosowanie ich do potrzeb koordynacji, co usprawniało proces recepcji. Jednak w tych obiektach, podobnie jak w halach targowo-wystawienniczych dostęp do światła dziennego był ograniczony, a przez wzgląd na wielkość powierzchni, ośrodki te zapewniały przyjęcie największej liczby uchodźców w tym samym czasie. Przestrzenie biurowe, często w dogodnej lokalizacji, z szerokim zakresem usług wokół, posiadały możliwość najbardziej elastycznej adaptacji, a ich układ pierwotny zbliżony był najbardziej do zabudowy mieszkaniowej (wydzielone pokoje biurowe z dostępem do światła naturalnego, kuchnie, sanitariaty, regularna komunikacja, magazyny). W związku z powyższym krakowski przypadek (nr 6) – (adaptacji wyłączonych z użytku przestrzeni biurowych), biorąc pod uwagę korzystne warunki lokalizacji i uporządkowany podział struktur wewnętrznych, jest najbardziej optymalnym przykładem wykorzystania jako punkt recepcyjny. Najmniej korzystnym w zestawieniu okazał się natomiast nadarzyński ośrodek (nr 17) – adaptacja wielkopowierzchniowych hal, zlokalizowanych w sposób utrudniający dostęp do infrastruktury miejskiej, stworzyła ośrodek o charakterze niemal zamkniętym, uzależniając przebywających od usług wewnętrznych i generując problemy z przedłużającym się zakwaterowaniem, rotacją i strategią likwidacji ośrodka.

Przedstawiona ocena warunków przestrzennych i strukturalnych ośrodków recepcyjnych jest jedynie elementem dogłębnej oceny wskazanych obiektów, uwzględniającej szerszy zakres kryteriów technicznych i organizacyjnych. Wymaga to poszerzenia badań o analizę stanu technicznego budynków – analizę dostępności¹, stanu urządzeń sanitarnych, oświetlenia, wentylacji, ogrzewania, zarządzania odpadami, aspektami środowiskowymi – oraz o analizę struktur organizacyjnych ośrodków (koordynacji i zarządzania ośrodkiem) wpływających na sposób kształtowania przestrzeni wewnętrznych. Wymienione aspekty powinny służyć uzupełnieniu przedstawionych zagadnień.

PODSUMOWANIE

Kryzys humanitarny, z jakim mierzą się mieszkańcy Ukrainy wpłynął znacząco na sytuację polskich miast i jego mieszkańców. Intensywny napływ migrantów, przy braku spójnych wytycznych do działania, skutkował wieloma niepowodzeniami, ale wpłynął też na mobilizację w organizacji rozwiązań pomocowych.

W obliczu możliwych przyszłych kryzysów humanitarnych wyzwaniem *sensu largo* jest wzmocniania odporności miast na nagłe wydarzenia związane z masowym napływem migrantów. Dotyczy to badań, analiz i planowania w ujęciu interdyscyplinarnym. Wyzwaniem *sensu stricto* w odniesieniu do projektowania są badania terenów, infrastruktury i obiektów pod kątem możliwości wykorzystania w sytuacji kryzysowej. Dotyczy to również metod szybkiego dostosowania istniejących budynków użyteczności publicznej np. na potrzeby ośrodków recepcyjnych.

Adaptacja obiektów użyteczności publicznej na ośrodki recepcyjne dla uchodźców stawia wyzwania

surrounding the plate. These facilities were amenable to rapid adaptation, as well as an efficient decommissioning strategy and a return to the building's original use. However, the larger the scale of the refugee intake, the more difficult the smooth rotation and the emerging problem of prolonged residency. The decommissioned spaces left behind by former supermarkets allowed for more flexible zoning and coordination than sports halls, streamlining the reception process. However, in these facilities, as in the exhibition halls, access to daylight was limited and, by virtue of the size of the space, these centres provided reception to the largest number of refugees at any one time. Office spaces, often in a convenient location with a wide range of services around them, had the most flexible adaptability, and their original layout was most similar to that of housing (separate office rooms with access to natural light, kitchens, sanitary facilities, regular communication, storage areas).

Therefore, the Kraków case – no. 6 – (adaptation of decommissioned office space), given the favourable location conditions and orderly division of internal structures, is the most optimal example of use as a reception centre. On the other hand, the least favourable in the juxtaposition was the Nadarzyn centre – no. 17 – the adaptation of large-scale halls, located in a way that makes access to the urban infrastructure difficult, created a centre with an almost closed character, making the residents dependent on internal services and generating problems with prolonged accommodation, rotation and a strategy of decommissioning the centre.

The presented assessment of the spatial and structural conditions of the reception centres is only an element of an in-depth evaluation of the facilities identified, taking into account a wider range of technical and organisational criteria. This requires extending the research to include an analysis of the technical condition of the buildings – an analysis of accessibility,¹ the condition of sanitation, lighting, ventilation, heating, waste management, environmental aspects – as well as an analysis of the organisational structures of the centres (coordination and management) affecting the way internal spaces are shaped. The aspects mentioned should serve to complement the issues presented.

CONCLUSIONS

The humanitarian crisis in Ukraine has had a significant impact on the situation in Polish cities and their inhabitants. The massive influx of migrants, coupled with the lack of coherent guidelines for action, has led to many setbacks. However, it has also stimulated mobilisation in the organisation of relief efforts.

In the face of potential future humanitarian crises, a broad challenge is strengthening cities' resilience to sudden events related to mass influxes of migrants. This involves interdisciplinary research, analysis, and planning. A strict challenge concerning design is studying areas, infrastructure, and facilities for their potential use in crisis situations. This also includes methods for rapidly adapting existing public buildings, for example, for use as reception centres.

zintegrowanego i zrównoważonego podejścia projektowego, uwzględniającego aspekty społeczne, ekonomiczne i środowiskowe. Kluczowe wyzwania to ograniczone zasoby i infrastruktura. Konieczna jest możliwość szybkiego dostosowania istniejącej infrastruktury i obiektów publicznych, dzięki wdrożeniu skutecznego planowania awaryjnego. Dostosowanie obiektów do wielofunkcyjności i masowej skali wymaga wstępnej oceny stanu obiektów, zapewnienia dostępu do udogodnień i usług, instalacji (w tym odpowiedniej wentylacji i oświetlenia) oraz uwzględnienia potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Kluczowe jest również zarządzanie bezpieczeństwem uwzględniające obawy społeczności lokalnej oraz kontrola dostępu. Ponadto adaptacja musi brać pod uwagę specyfikę wymagań prawnych w odniesieniu do warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki. W perspektywie długoterminowej istotne jest planowanie zrównoważonych rozwiązań minimalizujących wpływ na środowisko, a także implementacja długoterminowych strategii, aby optymalnie wykorzystać obiekty po zakończeniu kryzysu migracyjnego.

Wyłonienie kryteriów projektowych dotyczących ośrodków recepcyjnych dla uchodźców w Polsce na podstawie wielu wytycznych i po uwzględnieniu analizy doświadczeń praktycznych z 2022 roku pozwala na lepsze przygotowanie do sytuacji nadzwyczajnych w przyszłości. Wyłonięne kryteria koncentrują się na cechach projektowych i przestrzennych, jednak są one jedynie częścią analizowanych w trzech raportach wytycznych, które do poprawnego działania i zarządzania ośrodkami zbiorowego zakwaterowania wdrażane są w sposób łączny. Poza standardami technicznymi związanymi z zakwaterowaniem, skupiają się one również na zapewnieniu: wyżywienia i innych artykułów niezbędnych, bezpieczeństwa (ochrony i opieki zakwaterowanych, oceny i uwzględniania specjalnych potrzeb, oraz monitorowania zachowań), opieki zdrowotnej i prawnej (dostępu do usług medycznych, dostępu do informacji i poradnictwa), szkolenia personelu (zakres uprawnień, budowanie świadomości społecznej, wsparcie pracowników). Zestawiając wspomniane trzy dokumenty źródłowe – różnice między nimi występują głównie we wskaźnikach dotyczących minimalnych przestrzeni, infrastruktury sanitarnej i dostępności. W przypadku wytycznych dla Polski przyjmują one formę zgodną polskim prawem (*Warunkami technicznymi, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie*, Dz.U. 2022 poz. 1225). Dodatkowe wytyczne dotyczące środowiskowego zrównoważenia pojawiają się jedynie w opracowaniu *Sphere* (głównie w aspekcie gospodarki odpadami stałymi i pozostawienia obiektu w stanie, który pozwoli lokalnej społeczności na natychmiastowe korzystanie z niego po kryzysie).

W kwestii czasowego zakwaterowania migrantów, kluczowe jest elastyczne, otwarte i holistyczne podejście projektowe. Ważna jest też współpraca z lokalnymi społecznościami i organizacjami pozarządowymi w celu zminimalizowania napięć i wspierania harmonijnej integracji uchodźców.

The adaptation of public facilities into reception centres for refugees poses challenges for an integrated and sustainable design approach, considering social, economic, and environmental aspects. Key challenges include limited resources and infrastructure. There is a need for the rapid adaptation of existing infrastructure and public facilities through effective contingency planning. Adapting facilities for multifunctionality and mass scale requires an initial assessment of the state of the facilities, ensuring access to amenities and services, installations (including adequate ventilation and lighting), and considering the needs of people with disabilities. Managing security, addressing local community concerns, and access control are also crucial. In addition, adaptation must take into account the specificity of legal requirements regarding the technical conditions buildings should meet. In the long term, it is essential to plan sustainable solutions to minimise environmental impact and implement long-term strategies to optimise the use of facilities after the end of the migration crisis.

The identification of design criteria for reception centres for refugees in Poland, based on numerous guidelines and practical experience from 2022, allows for better preparation for future emergencies. The selected criteria focus on design and spatial features, but they are only part of the analysis contained in three guideline reports, which are implemented together for effective operation and management of collective accommodation centres. In addition to technical standards related to accommodation, they also focus on the provision of: food and other non-food items, safety (protection and care of residents, assessment and consideration of special needs, and behaviour monitoring), health and legal care (access to medical services, access to information and counselling), and staff training (scope of authority, building social awareness, and staff support). When comparing the three source documents mentioned, the differences are mainly in the indicators related to minimum spaces, sanitation infrastructure, and accessibility. In the case of the guidelines for Poland, they correspond to the Polish law (*Warunkami technicznymi, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie*, Dz.U. 2022 poz. 1225). Additional guidelines related to environmental sustainability appear only in the *Sphere* publication (mainly concerning solid waste management and leaving the facility in a condition that allows immediate use by the local community after the crisis).

In the matter of temporary accommodation for migrants, a flexible, open, and holistic design approach is crucial. Collaboration with local communities and non-governmental organizations is also important to minimise tensions and support the harmonious integration of refugees.

PRZYPISY/ENDNOTES

¹ Borowczyk (2023) przedstawia propozycję kryteriów oceny możliwości użytkowania i zamieszkania budynków w sytuacji nagłego kryzysu migracyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem z uwagi na niepełnosprawność.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES

- [1] Ban, S., Christian, M., Museum, A.A., (2014), Shigeru Ban: Humanitarian Architecture [published on the Occasion of the Exhibition Shigeru Ban: Humanitarian Architecture, on View at the Aspen Art Museum August 9-October 5, 2014]. Aspen Art Press.
- [2] Ban, S., Łatka, J.F., Trammer, H., Harano, Y., Jörgen, A., Pawłosik, D., Abramczyk, W., (2023), Aid architecture. Implementation of the Paper Partition System and Styrofoam Housing System in the context of the war in Ukraine, *Środowisko Mieszkaniowe*, (41), 27–38.
- [3] Błaszczak, M., Dolińska, K., Makaro, J., Pluta, J., (2024), Governance agility in reception of war refugees from Ukraine: The case of Wrocław, Poland, *Social Policy & Administration*, 58(1), 189–204.
- [4] Borowczyk, J., (2023), Kryteria oceny schronień tymczasowych, *BUILDER*, 317(12), 65–69.
- [5] CARE International, (2022), Rapid Gender Analysis Ukrainian Refugees in Poland.
- [6] CCCM Cluster, International Organization for Migration, (2021), Minimum Standards for Camp Management – 2021 Edition.
- [7] Daengbuppha, J., Hemmington, N., Wilkes, K., (2006), Using grounded theory to model visitor experiences at heritage sites: Methodological and practical issues, *Qualitative Market Research: An International Journal*, 9(4), 367–388.
- [8] European Asylum Support Office, (2016), EASO guidance on reception conditions operational standards and indicators, Luxembourg: Publications Office.
- [9] Maciejewska, A., Kuzak, Ł., Ulanicka-Raczyńska, M., Onufriv, Y., (2023), Use of Field Reserves in Emergencies as Assessed by Urban Residents and Refugees in Warsaw and Lviv during the War in Ukraine, *Sustainability*, 15(18), 14022.
- [10] Melgarejo, L.-F., Lakes, T., (2014), Urban adaptation planning and climate-related disasters: An integrated assessment of public infrastructure serving as temporary shelter during river floods in Colombia, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 9, 147–158.
- [11] Milert M., Nowak K., Sroka B., (2022), Kwestia mieszkaniowa a kryzys uchodźczy. Wspólne wyzwania i rozwiązania dla równoważenia sektora mieszkalnictwa w Polsce, Badania Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa–Kraków.

¹ Borowczyk (2023) proposes criteria for assessing the usability and liveability of buildings in a sudden migration crisis, with a particular focus on the needs of people at risk of exclusion due to disability.

- [12] Razavi Fard, H., Mehan, A., (2018), Adaptive reuse of abandoned buildings for refugees: lessons from European context. W: Suspended Living in Temporary Space. *Emergencies In The Mediterranean Region. International Conference*. Lettera Ventidue, 188–197.
- [13] Sphere Project (ed.), (2018), The sphere handbook: humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response. Fourth edition. Geneva, Switzerland: Sphere Association.
- [14] Trivedi, A., Singh, A., (2017), Prioritizing emergency shelter areas using hybrid multi-criteria decision approach: A case study, *Journal of Multi-Criteria Decision Analysis*, 24(3–4), 133–145.
- [15] UNHCR, IOM, (2010), Collective Centre Guidelines. Dostęp: <https://reliefweb.int/report/world/collective-centre-guidelines>.
- [16] UN High Commissioner for Refugees, (2022a), Inter-agency Operational Update Ukraine Situation – Regional Refugee Response Plan (Poland) – 20 April 2022.
- [17] UN High Commissioner for Refugees, (2022b), Inter-agency Operational Update Ukraine Situation – Regional Refugee Response Plan (Poland) – 20 May 2022.
- [18] UN High Commissioner for Refugees, (2023), Standards for Collective Centers and Communal Housing – Shelter and Protection guidance for Poland.
- [19] UN High Commissioner for Refugees, 2024. Strategic Considerations in Shelter Responses.
- [20] Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, (2022), Dz.U. 2022 poz. 583. Dostęp: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583> (dostęp: 24.02.2024)
- [21] Wei, Y., Jin, L., Xu, M., Pan, S., Xu, Y., Zhang, Y., (2020), Instructions for planning emergency shelters and open spaces in China: Lessons from global experiences and expertise, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 51, 101813.
- [22] Wilk, S., (2023), Social mobilization in the event of floods in Poland and assistance to war refugees from Ukraine. Comparative analysis of the provided support, *Praca Socjalna*, 38(1), 59–83.